

(Թիւ 28)

Կապոյտ Յիշատակներ Հրդեհուած Մելգոնեանէն

«Մելգոնեանցի ըլլալը չի՛ րացատրուիր, այլ՝ կ'ապրուի միայն»

Մելգոնեանի Պաշտօնեաները

Վարդգէս Գուրուեան

«Խոնարհ հերոսներ»ն էին անոնք, որոնք ամէն օր, հաւատարմաբար իրենց պարտականութիւնները կատարեցին Մելգոնեանի աշակերտներուն ոչ-ուսումնական կեանքի կարիքները հոգալով: Մատակարարներն էին անոնք, լուացարարուհիները, խոհարարները, ճաշարանապետերն ու գետին մաքրողները, նորոգութիւն կատարողներն ու գիշերապահները: Այս ծառայողները ամէն օր իրենց «դիրքերուն» վրայ էին, աշակերտներու սնունդ մատակարարելու, մեր լուացքները ընելու, գետինները մաքրելու, մեր չարաճճիութիւններուն պատճառով կոտորած դարակներու կափարիչներն ու պատուհաններուն ջարդուած ապակիները նորոգելու:

Պրն. Ստեփան Պահչէճեան

Բուն անունով՝ «Պրն. Գործ»:

Ստեփան Պահչէճեանը Մելգոնեանի մատակարարն էր: Ամէն առտու շուկայ պէտք էր երթար կանանչեղէններն ու պտուղները բերելու: Պէտք էր սակարկել պտուղներու գիները, երբեմն՝ անձնուիրաբար կը զոհուէր կարմիր խնձորներուն, նարինջներուն, խաղողներուն կամ հասունցած տանձերուն համին նայելով, որպէսզի մենք միշտ լաւագոյնները ունենայինք... : Ամէն Չորեքշաբթի մեր լեհմաճունները պէտք էր բերել, բայց լեհմաճունները դպրոց չբերած, փութին մէջ պէտք էր քանի մը հատը համտեսել (գոնէ վեց հատ), հաստատելու համար որ միւսը համով էր եւ խմորն ալ՝ լաւ եփած: Լեհմէճուններու պարագային, որքան որ ալ անհամբերութեամբ կը սպասէինք, քիչ մըն ալ ներքուստ կուզէինք որ ուշանար, որպէսզի «ճաշը ուշացաւ» պատրուակը գործածելով՝ դասարան ուշ մտնէինք:

Ստեփանը միշտ գլխարկով, փողկապով, բաճկոնով եւ պայուսակով կըլլար: Իր ֆիզիքականէն դատելով, զինք չճանչցող մը պիտի կարծէր որ ան մեծ ընկերութեան մը տնօրէնն է: Անգամ մը, տնօրէն Պրն. Խաչեր Գալուստեանին հետ շուկայ կէրթան: Պրն. Գալուստեանը պարզ հագուած կըլլայ այդ օր: Խանութպանը շատ յարգանքով կը խօսի Ստեփանին հետ, կարծելով որ ան է տնօրէնը, եւ վերջաւորութեան Պրն. Գալուստեանին դառնալով, հրամայական ըսէ. «այս ապրանքները շուտ ինքնաշարժին մէջ դիր, ժամանակ չունիմ» ... : Բարեբախտաբար Պրն. Գալուստեանը յունարէն չէր հասկնար ... :

Աշակերտներս «Պրն. Գործ» մակդիրը տուած էինք Ստեփանին, քանի որ ան երբ շուկայէն վերադառնար, խոհանոցին մօտ գտնուող աշակերտները կը կանչէր որպէսզի շուկայէն բերած ապրանքները տղաքը «բիք ափ»էն խոհանոց կամ մարան փոխադրէին: Անոր համար տղաքը երբ տեսնէին Մելգոնեանի մոխրագոյն «բիք ափ»ին շուկայէն գալը, տարբեր ուղղութիւններով կը վազէին: Միշտ ալ «գոհ»եր կըլլային: Պէտք է ըսել սակայն որ Ստեփանը միշտ ալ լաւ կը վարձատրէր տղաքը: Անպայման բերած պտուղներէն քանի մը հատ կու տար, կամ տուփի կաթ մը, խոշոր շոգոլայ մը կամ այդ օրուան շուկայէն բերած ապրանքներէն նմուշներ:

Ստեփանը զաւակ չունէր, անոր համար մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէր տղոց եւ կուզէր զաւակի մը կարօտը աշակերտներէն առնել: Ան գիտէր որք կամ չքաւոր աշակերտները, եւ գաղտնօրէն, անոնց դրամական կամ այլ գործնական նուէրներով կօզնէր:

Ստեփանը համաշխարհային երկրորդ պատերազմին անգլիական բանակին մէջ ծառայած էր եւ գերմանացիներուն կողմէ գերի բռնուած՝ բազմահազար անգլիացիներու հետ: «Գերմանացիներ մեզ խումբերու բաժնած էին: Երբ իմացան որ ես հայ եմ, քիչ մը աւելի մեղմ կը վարուէին հետս եւ երբեմն ալ շոգոլայի խոշոր կտորներ կու տային ինծի», կը պատմէր ան: Վստահաբար գերմանացիներուն այս կեցուածքը անոր համար՝ որ հայերը, գերմանացիներուն նման արիական ցեղին կը պատկանէին: «Անգլիացիներէն շատերը սովամահ եղան: Ես որքան որ կրնայի շոգոլայի կտորներէն շատ տկարներուն կու տայի, բայց որուն քաւեցնէի», կըսէր ան:

Ես 1971-ին Մելգոնեանի դիւանապետն էի: Շաբաթը գոնէ մէկ անգամ, երբ մեծաքանակ միս կը բերէր, «ոչխարկիթ» կամ «կովկիթ» ալ կըլլար այդ միսերուն հետ: Ստեփանը գիտէր որ ես «ոչխարկիթ» շատ կը սիրեմ, կը հեռաձայներ դիւան եւ զիս խոհանոց կը կանչէր «գործ»ի համար: Խոհանոցը, Տիկ. Աղանին, «ոչխարկիթ»ը մաքրած եւ խոշոր տապկոցի մէջ սկսած կըլլար տապկել, ապա վրան վեց եօթը հաւկիթ կը կոտրէինք, հալլում պանիր ալ կարագով կը տապկէինք եւ կը կարմրցնէինք, ապա կիպրական ցորենի թարմ հացով ու բերսիով փառաւոր նախաճաշ մը կընէինք: Բնականաբար լուրիկը, վարունգը, ձիթապտուղը, կծու կանաչ պղպեղը, սոխը, անանուխը (նաղնէ) եւ երբեմն ալ «պաստուրմա»ն կընկերանային մեր համեստ նախաճաշին: Այդ պահերուն՝ «կապրէինք՝ ուտելու համար» ... :

Ստեփանը Բարեգործականի (ՀԲԸՄ) Նիկոսիոյ մասնաճիղի հաւատարիմ, երկարամեայ վարչականներէն մին էր: Տարիներով ան անտրտունջ ծառայած էր ակումբին, մանաւանդ սեւ գործերը ընելով: «Թօմպալա»յի երեկոներուն, եթէ ակումբ ըլլար, թիւերը միշտ ինք կը կարդար իրեն յատուկ ոճով: Եթէ 88 թիւը գար, «two fat ladies» կըսէր, եթէ 11 թիւը ըլլար՝ «legs eleven» կըսէր, եթէ 99՝ «Ատանա Վալիսի» (ինք ատանացի ըլլալուն, Ատանայի նահանգապետի պաշտօնը շատ կը սիրէր կերելայ): Բարեգործականի անդամները վարժուած էին իր ոճին: Նարտիի խաղերու ժամանակ, թրքախառն հայիոյանքներու տարափը անպակաս կըլլար: Չարաճիճի տղոց՝ «էշէկ օղլու էշէկ» կը կանչէր, միշտ ժպիտով եւ փաղաքշական:

Ստեփանը կամաւոր կերպով Կիպրոսի ներկայացուցիչն էր «Զարթօնք» եւ «Նայիրի» թերթերուն: Պէտք է ըսեմ որ ան շատ ընթերցասէր էր: Բացի վերոյիշեալ երկու թերթերէն, ան կանոնաւորաբար կը կարդար նաեւ «Cyprus Mail», «Geographic Magazine»ը եւ «Readers Digest» թերթերը, ինչպէս նաեւ գրական եւ պատմական գիրքեր:

Իր բաւականին հսկայ արտաքինին բաղդատմամբ, Ստեփանը շատ փափուկ սիրտ ունէր: 1975-ին էր կարծեմ, Պէրուրէն լուր առաւ որ իր եղբօր որդին սպաննուած է: Հերթապահին սենեակն էինք այդ պահուն: Ստեփանը սկսաւ մանուկի մը պէս հիւնքիւր – հիւնքիւր լալ: Շատ դժուար եղաւ զինք հանդարտեցնելը:

Ամերիկա գալէս ետք, Ստեփանը քանի մը անգամ Լոս Անճելըս եկաւ իր եղբորորդիներուն քով եւ առիթը ունեցանք միասին շատ հաճելի ժամանակ անցնել անցեալի յուշերը վերստին ապրելով: Լաւ մարդ էր, եւ վստահ եմ հիմա անդենականին մէջ մելգոնեանցիներուն հետ նարտի, աւելի ճիշդ՝ թաուլի կը խաղայ եւ երեկոներուն ալ «թօմպալա»-ի խաղերուն թիւերը կը կարդայ:

Պրն. Պահչէճեան, հաւկիթով տապկուած «ոչխարկիթ»երը շատ կարօսցած եմ ... :

Օր. Տիգրանուհի Մարոնեան

Երբ Մելգոնեան նոր աշակերտ գացած էի (1961), Հաստատութեան խոհարարուհին Օր. Տիգրանուհի Մարոնեանն էր:

Աշակերտներուն համար շատ մեղմ բնաւորութեամբ, բայց օգնականներուն հանդէպ շատ խիստ եւ պահանջկոտ խոհարարուհին էր ան: Միշտ խոհարարի ճերմակ վերնազգեստը կը հագուէր, եւ անոր համար ալ զինք անուանած էին «Ճերմակ մայրիկ»: Ինչու՞ «մայրիկ», չեմ գիտեր, քանի որ ան ամուսնացած չէր. հաւանաբար իր տարիքին կամ բարեսրտութեան համա՞ր:

Շրջան մը «նախընթրիք»ի դրութիւնը չունէինք: Ժամը 4:00-ին արդէն իսկ անօթեցած կըլլայինք, բայց տակաւին պէտք էր սպասէինք մինչեւ ժամը 6:30 որպէսզի ընթրիքի իջնէինք: Տղաքս կամացուկ մը խոհանոց կերթայինք եւ «Ճերմակ մայրիկ»ին կը հարցնէինք որ «կէտօրուրնէ աւելցած ուտելիք կա՞յ»: Բնականաբար բաներ մը կըլլային եւ ան մեզի շատ մեծ սիրով պէտք եղածը կու տար:

Մեր դասընկեր Նիկողոս Մարոնեանին մէկ ազգականուհին էր: Գիտեմ որ հօրաքոյրը չէր, բայց ի՞նչ կապ ունէր հետը, չեմ գիտեր: Միայն գիտեմ որ Նիկողոսը ամէն օր եւ ամէն ժամ, «ազատ մուտք» ունէր խոհանոց եւ միշտ պտուղներով կամ տուփ մը խտացած կաթով կամ հալլում պանիրով եւ մարթատէլլայով պատրաստուած շատ հաստ սէնտուիչով մը կամ այլ ուտելիքով մը դուրս կու գար:

Ինչու՞ մեղքս պահեմ, կը նախանձեիմք: Նիկողոսն ալ երբեմն քիչ մը չարանալով, մեզի նայելով, լայն ժպիտը դեմքին՝ կը լափեր սէնտուիչը:

Երբ 1965-ին ամռան արձակուրդէն ետք Մելգոնեան վերադարձանք, տեսանք որ յոյն մը վարձած են որպէս խոհարար: Տնօրէն Պրն. Ասատուր Պետեանին գիտերէն մին էր այդ – դպրոցը պիտի արդիականացնէր ... խոհարարով: Անտրեան, յոյն խոհարարը, շուտով ընտելացաւ հայկական ճաշերուն եւ մեծ տարբերութիւն մը չտեսանք պատրաստուած ճաշերու համին թէ ճաշացուցակին մէջ:

Նիկողոսին «ոսկիէ ձկնիկ»ը չկար այլեւս:

Բարեբախտաբար, հոգաբարձութիւնը խիղճը ունեցեր էր եւ «ճերմակ մայրիկ»ը դպրոցէն չէր հանած, այլ իրեն նոր պաշտօն մը տուած էր – գետինները մաքրող կիներուն՝ վերահսկիչ: Տնօրէնին սենեակին կարասիներուն փոշիները միայն ի՞նքը պէտք էր առնէր, իսկ տեսչարանին գետինը սրբուած ժամանակ, ինք ներկայ պէտք էր ըլլար:

Մինչ Օր. Տիգրանուհին շատ դանդաղ քայլերով կիներուն մաքրութեան գործին կը հետեւէր (ճօճանակի պէս աջ ու ձախ երերալով) մէկ կողմէն ալ «քրոշէ» կը հիւսէր: Վստահաբար քանի մը անկողիներ եւ սեղաններ ծածկելու չափ ծածկոցներ հիւսած էր, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ բարձերու ծայրամասերու համար՝ զարդահիւսքեր: Այս գործին մէջ ալ Օր. Մարոնեանը միշտ ճերմակ վերանազգեստը հագուած կ'ըլլար: Աշխատանքի օրերուն երբէ՞ք չեմ յիշեր որ ան ճերմակէն զատ ուրիշ որեւէ գոյն հագուած ըլլար: Երբեմն – երբեմն, հանդէսներուն, եթէ գար, մութ կապոյտ գոյնով եւ ճերմակ կէտերով հագուստ մը կը հագուէր:

Իր բարի, բայց ճմրթկուած դէմքն ու ճերմակ վերնազգեստը միշտ թարմ պիտի մնայ մեր յիշողութեան մէջ:

Շնորհակալութիւն «ճերմակ մայրիկ» քու համով ճաշերուդ համար:
Շնորհակալութիւն նաեւ որ մեծ աջալրջութեամբ հետեւեցար որ «Զոյգ շէնքերը Մելգոնեանի»ն միշտ մաքուր մնան:

Պրն. Ղեւոնդ Այվազեան

Աշակերտական շրջանիս մանչերու ճաշարանին պատասխանատուն Պրն. Ղեւոնդ Այվազեանն էր:

Շատ բարի եւ ազնիւ մարդ մը: Կարճահասակ, նիհարակազմ, քիչ մը կուզ եւ քիչ մըն ալ խոշոր քիթով մարդ մըն էր: Ամէն օր խոհանոցէն ճաշերը պէտք էր ճաշարան բերէր, հինգնոցներուն մէջ բաժներ եւ սեղաններուն վրայ գետեղէր: Եթէ հատով բաժնուելիք ճաշեր ըլլային (լէհմաճին, մսաշոթ, սարմա, եւայլն), պէտք էր իւրաքանչիւրին պնակին մէջ հաւասար թիւով դնէր: Բայց, որպէսզի այս տեսակի ճաշերը շատ չպաղէին, պէտք էր սպասեր ճաշի ժամին եւ բաժնել սկսէր ճիշդ այն ատեն՝ երբ հազիւ բաւարար ժամանակ ըլլար աշակերտներուն ճաշարան գալէն առաջ վերջացնելու իր գործը: Երբեմն, աղօթքի ժամն ալ կը գործածէր վերջին քանի մը պնակները լեցնելու:

Պրն. Ղեւոնդը միշտ քովը աւելցած ուտելիք կունենար: Նախաճաշի կարագանուշէն, հալլում պանիրէն, ռուպէն, անշուշտ միշտ ձիթապտուղ, սալամէ, մարթատէլլա, հրուշակ, պտուղ, կէսօրուայ ճաշերէն աւելցածներէն, եւայլն: Ընդհանրապէս տղաքս, ժամը 4:30-ի ատենները քովը կերթայինք եւ կը հարցնէինք որ նախաճաշէն կամ ճաշէն աւելցածները պահած է: Աչքերուն տակէն խորհրդաւոր ժպիտով «չեմ գիտեր, բայց եկուր նայիմ» մը կըսէր եւ կը պուրած պահարանէն պնակ մը կը հանէր որուն մէջ հալլումի շերտեր պահուած կըլլային կամ սալամէի կտորներ՝ պատրաստ լափուելու:

Առտունները, նախաճաշին, շատ համով թէյ կու տային: Պրն. Ղեւոնդը միշտ մէկ երկու թէյնիկ պահած կըլլար: Երբ սեղանին թէյը վերջանար, մեր գաւաթներով քովը կերթայինք եւ «Պրն. Ղեւոնդ, աւելցած թէյ կա՞յ» կը հարցնէինք: «Կեցէք նայիմ» կըսէր եւ ներսի սենեակէն թէյնիկ մը բերելով՝ «աս մեր բաժինն է, բայց հոգ չէ», ըսելով մեր գաւաթները կը լեցնէր:

Մեր հայրերուն բացակայութեան, հօր մը դէրը կը կատարէր Պրն. Ղեւոնդը:

Նիկոսիոյ ձմեռները շատ ցուրտ կըլլան: Եւ քանի որ Մելգոնեանի պատասխանատուները «իքոնոմութիւն» պէտք էր ընէին, դասարանները,

սրահը, ճաշարանը, քովի սենեակները ջերուցում չունեին: Պրն. Ղեւոնդն ու իր գործակիցները սակայն գիտեին որ կիպրական Գոմանտարիա գինին շատ լավ տաքցնելու յատկութիւն ունի: Սակայն Հաստատութենէն ներս «ալքոլախառն» խմիչքներ չէին կրնար խմել: Հետեւաբար, Գոմանտարիան թէյնիկի մը մէջ կը լեցնէին եւ թէյի գաւաթներով ումպ ումպ կը խմէին որպէսզի եթէ յանկարծ տնօրէնը կամ ուսուցիչ մը ներս մտնէր, հարց չունենային: Մեր աւարտական տարին, երբեմն Նիկողոսն ու ես իրենց սենեակը կ'երթայինք եւ գաւաթ մը կոնծելով մեր եռանկիւն բարեկամութեան կապերը աւելի կը ջերմացնէինք ... :

Պաշտօնավարութեանս սկզբնական տարիներուն, տակաւին Պրն. Ղեւոնդը ճաշարանապետն էր: Առտու մըն ալ, հեծիկով դպրոց եկած ժամանակ ճամբան անհանգիստ կը զգայ: Հեծիկէն կիջնէ, սիրտը կը շփէ եւ կը փորձէ հեծիկը քաշքշելով դպրոց հասնիլ: Այդ, իր վերջին հեծիկ քշելը կըլլայ:

Պրն. Ղեւոնդը սրտի զօրաւոր կաթուածով մը անվերադարձ կը բաժնուէր մեզմէ:

Շնորհակալութիւն Պրն. Ղեւոնդ, մեզի համար պահած հալլումներուն եւ սալամիներուն համար: Դուն կրնայիր տուն տանիլ զանոնք, բայց հոն պահեցիր որ մենք, կշտանալ չգիտցող տղաքս, ուտէինք եւ քիչ մը կշտանայինք:

Պրն Ղեւոնդին գործակիցներէն էին **Տիկ. Աղաւնի Մեծաւորեանը**, որ խոհանոցին մէջ կ'աշխատէր որպէս օգնական խոհարարուհի: Երբ անգամ մը դասարանիս հետ Սալամիսի աւերակները այցելութեան պիտի երթայինք, «չիլ քեօֆթե»ի միսը եւ քովնտի նիւթեր ինք պատրաստած էր մեզի համար:

Պրն. Պետրոս Գազանճեանն ալ խոհանոցէն ճաշերը ճաշարան բերող գլխաւոր պաշտօնեան էր: Շատ համեստ մարդ մըն էր, բարի եւ ժպիտը միշտ դէմքին: Երբեմն երբ մեր շատ սիրած ճաշը ըլլար, ճամբան, շէնքի ճիշդ մուտքին, կը կեցնէինք զինք եւ «կը համտեսէինք» ճաշէն: Երբ քիչ մը ազատ ժամ ունենար, Ղեւոնդին քով կու գար եւ անցեալի աղուոր օրերէն կը խօսէին:

Աղջկանց կողմի ճաշարանապետուհին, **Տիկ. Մարին**, շատ նիհար, իր գործին անյարիր մարմին մը ունէր: «Ճաշարանապետ» ըսածդ, քիչ մը գեր կըլլայ,

նուագագոյն պարագային՝ փորի մասը մեծ կըլլայ: Այս տիկինը սակայն, կարծես իր բաժինն ալ աշակերտուհիներուն կու տար, իսկ երբեմն երբ աղջիկները զինք բարկացուցած կըլլային, «ճաշ չկայ, ամէնը կերաք» կըլլար իր «բարի» պատասխանը:

Պրն. Ղեւոնդէն ետք **Պրն. Յակոբ Տեմիրճեանը** եկաւ մեր ճաշարանապետը ըլլալու: Ժամանակին ոստիկանական նուագախումբին մէջ կարծեմ թրամբէթ նուագող եղած է: Շրջան մը իր բնական յարկաբաժինին վարը գտնուող փոքր խանութը վարձած էր եւ տնային փոքր փուռերու մէջ լեհմաճուն կեփեր իր տիկնոջ՝ Տիկ. Ազատին հետ եւ տուներն ու խանութները կը տանէր: Շուտով այնքան մը դրամ շահեցան (եւ շատ յոգնեցան) որ այդ գործը ձգեցին: «Շահած դրամս ինձի ալ կը բաւէ, գաւակներուս ալ կը բաւէ», ըսաւ անգամ մը: Հոս պետք է խոստովանիմ որ Տիկ. Ազատին շինած լեհմաճունները շատ համով էին: Եթէ չորս լեհմաճունով լաւ մը կը կշտանայիր, անպայման հինգերորդն ալ կուտէիր, պարգապէս համը բերնիդ մէջ յամեցնելու համար:

Պրն. Յակոբը մոթորսիքլէթով դպրոց կու գար: Ինքն ալ Պրն. Ղեւոնդին նման շատ բարի սիրտ ուներ եւ անօթի աշակերտներուն համար միշտ քովը պահուած ուտելիք մը կուներնար: «Առ, աս իմ բաժինս է, դուն կեր, անուշ ըլլայ» կըսէր: Բնականաբար եթէ տունը Տիկ. Ազատին նման համով ճաշեր պատրաստող կին մը ուներնաս, կը նախընտրես քանի մը ժամ եւս անօթի մնալ եւ տունը կնկանդ պատրաստած համով – հոտով ճաշերը վայելել: Տիկ. Ազատը Պէրութէն հարս եկած էր եւ բացի շատ լաւ խոհարար ըլլալէն, էր նաեւ շատ լաւ դերձակուհի: Կարգի պետք էր սպասէիր հագուստ մը կամ վերարկու մը կարուելու համար:

Պրն. Յակոբը իր տիկնոջ եւ կիպրահայերու հետ Երուսաղէմ ուխտագնացութեան կերթան: Խումբը յանկարծ վլվլուկ մը կը լսէ ետեւէն: Ետ կերթան որ Պրն. Յակոբը գետին ինկած է: Հոն, սուրբ քաղաքին մէջ, Յիսուսի քալած ճամբաներուն վրայ խեղճ մարդը անդենականի իր ճամբորդութեան սկսած էր:

Պրն. Յարութիւնն ու Պրն. Մարտուտը

Պրն. Յարութիւնն ու Պրն. Մաքսուտը Հաստատութեան նորոգութեան պատասխանատուներն էին: Մելգոնեանի շէնքերը հին ըլլալուն պատճառաւ, մանաւանդ ջուրի խողովակներն ու կոյուղիները, միշտ նորոգութեան պէտք կ'ունենային:

Պրն. Յարութիւնը սկիզբի տարիներուս առանձին կ'աշխատէր: Հաւանաբար զինք տասը եւ ասելի տարիներ կը ճանչնայի, բայց տասը անգամ իր ժպտիլը չեմ տեսած: Կեանքէն շատ դժգոհ մարդու դէմք մը ունէր, հակառակ որ շատ բարի սիրտով մարդ մըն էր: Գործը միշտ մտմտալով, քիթին տակէն մոլտալով կ'աշխատէր:

Ամենէն զգուելի գործը խցուած ճեմիշները մաքրելն էր: Աշակերտները, երբ որ ցած նիշ ստանային, կամ պատժուէին, իրենց վրէժը ճեմիշներէն կ'առնէին ... : Թուղթ, թերթ կամ լաթ կը լեցնէին ճեմիշին մէջ եւ ջուրը կը քաշէին: Արդէն այդ ճեմիշը խցուած կ'ըլլար եւ Պրն. Յարութիւնը պէտք էր բանար: Խեղճ մարդ, աշակերտներուն չարութիւններու գոհը ինք պէտք էր ըլլար: Կար նաեւ լուսցարաններու խողովակները: Բաղնիքի ժամանակ տղաքը «մարզանք» կ'ընէին խողովակներէն կախուելով եւ ... ջարդուած խողովակներէն ջուրը կը սկսէր հոսիլ: Պէտք էր Պրն. Յարութիւնը կամ Մաքսուտը գային եւ նորոգէին:

Մինչ խողովակի մը նորոգութեան վրայ կ'աշխատէին, լուր կու գար որ աղջկանց շէնքին մէջ հապճեպով ըլլալիք գործ մը կայ ... : Խեղճերը առաւօտեան ժամը 7:00էն մինչեւ կ.ե. ժամը 5:00, շնչելու ժամանակ չէին ունենար:

Չէր բաւեր երկու հոգիով նորոգութեան աշխատանքներուն չէին հասներ, հոգաբարձութիւնը երբ փոքր, նոր շինութիւն մը ուզէր ասելցնել դպրոցին մէջ, փոխանակ դուրսէն մասնագէտ մը վարձելու, գործը Յարութիւնին եւ Մաքսուտին «կը վստահէին» եւ այդպէսով շատ մեծ «խնայողութիւն» կ'ընէին:

Պրն. Յարութիւնը իր տարիքին պատճառով քիչ մը դանդաղ կ'աշխատէր: Այն գործը որ ինք երկու ժամէն պիտի վերջացնէր, Մաքսուտը մէկ ժամէն վերջացուցած եւ սիկարէթ մը ծխելու գացած կ'ըլլար: Բայց պէտք է ըսել որ Պրն. Յարութիւնին ըրած գործերը շատ մաքուր եւ կատարեալ կ'ըլլային:

Շնորհակալություն Պրն. Յարութին եւ Պրն. Մաքսուտ մեր չարաճճիութիւններուն համբերութեամբ դիմանալնուդ համար:

Պրն. Կարապետ Ատալեան

Պրն. Կարապետ Ատալեանը Մելգոնեանի դոնապանն էր: Դոնապանութեան մէջ ան մասնագիտական, դոկտորայի աստիճանի վկայական ունէր ... :

Կեանքին մէջ միայն քանի մը տարի աշխատած է, ան ալ՝ դոնապանութիւն: 1963-էն առաջ, քանի մը տարի թրքական սինեմայի մը դուռը կեցած, մուտքի տոմսակները ստուգող եղած է: Գիտէ՞ք, ի՞նչ մեծ եւ պատասխանատու գործ էր այդ ... : Քանի՛ քանի անգամներ աղքատ, թուրք տղոց անվճար սինեմա մտցուցած է եւ իր թուրք բարեկամները զինք «մուսուլմանի սիրտով քրիստոնէայ մըն ես դուն» ըսած են իրեն, եւ ինք շա՛տ հպարտ էր «մուսուլմանի սիրտ» ունեցած ըլլալուն համար:

Այդ «պէլէշ» սինեմա մտնող տղոցմէ մէկն ալ Տէնքթաշը եղած է: Տինքթաշը Կիպրոսի թրքական կողմի երկարամեայ «նախագահ»ը եղաւ կղզիին բաժանումէն ետք: Այս պատճառով, Ատալեանը ազատ էր, «լէսսէ բասէ» ունէր, թրքաց կողմը անցնելու, երբ որ ուզէր:

Ատալեանը երիտասարդութեան շատ լաւ ֆուրպոլիստ ալ եղած է: Հիները կըսէին որ անգամ մը բերդապահին «աղիքները դուրս թափեց» եւ ... խեղճ բերդապահը հիւանդանոց տարած են: Ուրիշ անգամ մը այնքան զօրաւոր զարկած է գնդակին, որ գնդակը պայթած է:

Մելգոնեանի դոնապանութեան ծանր պաշտօնը իրեն վստահուած էր: Ան ամէն առտու ժամը 8:00-ի ատենները Cyprus Mail օրաթերթի չորս մեծադիր էջերը, մէջի լուրերովն ու նկարներովը, շալկած Հաստատութեան մայր դուռէն կ'առնէր, մուտքի զարիվերէն քալելով կը յառաջանար, դէպի մանչերու շէնք կը դառնար, շէնքին աստիճաններէն վեր կ'ելլէր, տնօրէնին դուռը կը թակէր, ներս կը մտնէր եւ ժպտալով բարեւելէ ետք, մեծադիր թերթը տնօրէնին սեղանին վրայ կը դնէր, ետ կը դառնար եւ գրասենեակէն դուրս կ'ելլէր: Այս ծանր եւ լուրջ

պատասխանատուութիւն պահանջող պարտականութիւնը կատարելով, Ատալեանի օրուան գործնական գործին մասը կը վերջանարն ... :

Այս ծանր աշխատանքը վերջացնելէն ետք, Ատալեանը ճաշարան կիջներ, նախաճաշի իր բաժինը ուտելէն ետք, աւելցած պանիրի կտորներէն թէ կարագէն, սալամիէն թէ տուփի միսերէն պնակի մը մէջ լեցնելով հացի փշրանքներով կը խառնէր եւ իր կատունները կը կերակրէր: Օրուան մնացած մասը շէնքին շուրջ կը պտտէր, հանդիպած տղոց եւ աղջիկներուն ծամոն կու տար (քովը միշտ տուփերով ծամոն կըլլար), եւ մէյ մըն ալ ճաշի եւ ընթրիքի ժամանակ կերելար: Որպէս «դոնապան» զինք երբեք պաշտօնի վրայ չեմ տեսած: Ան որ ուզէր, ազատ մուտք ունէր Մելգոնեան: Նոյնիսկ այն ատենները երբ ինք իր դոնապանի բնակարանին առջեւը նստած կըլլար, ներս մտնողներուն չէր ալ հարցներ թէ ու՞ր կերթան:

Ատալեանը օրուան ընթացքին երբ որ տեսնէիր, պէտք էր բարեւէիր: Եթէ մտազբաղ ըլլայիր, զինք չտեսնէիր կամ մոռնայիր վեցերորդ անգամ բարեւելու, վա՛յ էր եկեր քեզի: Օրերով հետո՞ չէր խօսեր, եւ բնականաբար քիչ մը ամէն տեղ, ամենուն քով քեզ կը բամբասէր:

Ատալեանը, գոնէ իմ հոն եղած ժամանակս (մօտ 10 տարի), երբեք չէ լոզցած ... : Երբ դիւանապետ էի, հարցուցի որ ինչու՞ չի լոզնար: «Բաղնիք չունիմ տունիս մէջ» եղաւ իր պատասխանը: Երբ հարցը տնօրէնին ուշադրութեան յանձնեցի, «լա՛ւ, բաղնիք մը շինենք իրեն համար», ըսաւ: Բաղնիքը շինուելէն ետքն ալ չլոզցաւ: Ինք ամէն առաւօտ, շիշ մը Old Spice-ով մարմինը կ'օծէր եւ «մաքրուած» կը համարէր ինքզինք:

Անձրեւոտ առտու մը, Պրն. Յարութիւնը, նորոգութիւններու պատասխանատուն, դպրոց մտած ժամանակ կը տեսնէ որ Cyprus Mail-ը թաց խոտերուն վրայ նետուած է: Կ'առնէ թերթը եւ տնօրէնին գրասենեակը կը բերէ:

Դու՞ն էիր մը այդ ընողը:

Շաբաթ մը ամբողջ Ատալեանը կռիւի մէջ էր Պրն. Յարութիւնին հետ: Թրքերէնով՝ «Ո՞վ քեզի ըսաւ որ թերթը տանիս .... (լորձնաշուրթն հայիոյանք) դուն քու գործերուդ խառնուիր, (հայիոյանք), կուզես որ զիս գործէս հանեն եւ

դու՞ն առնես իմ պաշտօնս (հայհոյանք)»: Խեղճ Պրն. Յարութին, լու՛ն մտիկ կընէր Ատալեանին աղտոտ խօսքերը:

Օր մը Պրն. Յակոբ Տեմիրճեանը, ճաշարանապետը, ըսաւ որ «երէկ Ատալեանը նախաճաշի չեկաւ: Եթէ նոյնիսկ պիտի չուտէ, բաժինը կ'առնէ եւ կատուններուն կու տայ: Ճաշի եւ ընթրիքի ալ չեկաւ: Ատալըն նոյնիսկ իր ազատ օրերուն իր բաժինները կ'առնէր եւ կատուններուն կը տանէր»: Լսած էինք որ Ատալեանը թրքաց կողմը հին «բարեկամուհի» մը ունի եւ յաճախ թրքաց կողմ կ'անցնի իր հին բարեկամներն ու «բարեկամուհի»ին հանդիպելու: Բայց այդ օր իր ազատ օրը չէր:

Յաջորդ առաւօտ երբ Ատալեանը դարձեալ չերեւցաւ, սկսանք մտահոգուիլ: Կատուններուն սիրոյն գոնէ՛ պէտք էր երեւար ... : Գացինք իր բնակարանը, դուռը զարկինք, պատասխան չկար: Տիկ. տնօրէնուհիին արտօնութեամբ (Սօսի Պետիկեան), պատուհաններէն մին կոտրելով ներս մտանք եւ ... իսէ՛ դճ մարդը, անկողինին մէջ մահացած գտանք: Հոն պառկած, աջ ձեռքը անկողինին մօտ գտնուող ասփրինի տուփին կողմը երկարած, սառած մնացած էր:

Ոստիկանական եւ այլ հարցերը լուծելէն ետք, աղքատիկ թաղում մը ունեցաւ Ատալըն: Նիկոսիայէն քանի մը հայեր, քանի մը ուսուցիչներ, աւարտական դասարանէն քանի մը տղաք եւ Տէր Վազգէն աւագ քահանայ Սանտրունին ներկայ էին իր թաղումին: Հարազատ մը չունէր որ վրան քանի մը կաթիլ արցունք թափէր:

Երբ գերեզմանէն վերադարձանք, քանի մը տղաք եւ աղջիկներ Բարերարներու Դամբանին առջեւ նստած՝ տխու՛ր կը խօսակցէին:

Չեմ գիտեր ո՞վ, փունջ մը ծաղիկ գետեղած էր դամբանին վրայ:

Մեր Գիշերապահները

Զանգակ Միսակը

Երբ Մելգոնեան գացի, մանչերու ննջարանին գիշերապահը Միսակ անունով, վաթսուն հինգ տարիքին բարեւ տուած ու անցած, կարճահասակ, գիրուկ մարդ մըն էր: Իր գլխաւոր պարտականութիւնները՝ ժամը 7:30 էն ետք ննջարան պէտք էր ըլլար, կրտսերներուն (6-8-րդ դասարաններ)՝ հսկողութիւն, ապա երբ մեծերը գային, լուռ շրջագայէր, գիշերները շրջէր եւ բաց պատկող տողոց վրաները գոցէր եւ առաւօտուն ժամը 6:00-ին՝ արթնցներ: Շատ զիլ ձայն ուներ, անախորժ ըլլալու աստիճան:

Բնականաբար տղաքս չէինք ուզեր այդքան կանուխ արթննալ, եւ կը յամենայինք տաքուկ անկողիններուն մէջ: Գիշերապահն ալ որպէսզի արթնցնէ մեզ, ձեռքի պղնձեայ զանգակ մը ուներ եւ ամենուն գլխուն վրայ կեցած՝ կը զարնէր: Է՛, բնական է որ տղաքը զինք «զանգակ Միսակ» պիտի կոչէին: Եւ երբ ուզէին հետը խօսիլ, մանաւանդ մեծերը, «Պրն. զանգակ Միսակ»ով կը կանչէին զինք: Սկիզբները շատ կը ջղայնանար, բայց կամաց-կամաց վարժուեցաւ եւ յաճախ ալ ժպիտով կը պատասխանէր: Կարծեմ աշակերտ մը իրեն բացատրած էր որ Մելգոնեանի մէջ եթէ պաշտօնեայ մը նման ածական ունենայ, պատիւ էր այդ անձին համար ... :

Աւարտական տարիս Չանգակ Միսակը գացած էր եւ տեղը Հալէպէն մարդ մը բերած էր Պրն. Պետեանը: Շատ խիստ եւ խոժոր դէմքով մէկն էր: Կը կարծէր որ ինք մանչերու բաժնին ընդհանուր տնօրէնն է ... Զինք քիչ մը ուսումնասի-րելէ ետք, գլխուն խաղեր խաղալով բաւական մը կակուղցուցինք, կարգի բերինք, եւ վերջաւորութեան՝ մեր կամքով կը շարժէր:

Պրն. Պետեանը այս գիշերապահը մանչերու կրպակին հաշուապահ- քննիչ ալ նշանակած էր: Կրպակի պատասխանատուները՝ ես եւ Նիկողոսն էինք: Երկու օրը մէկ կու գար եւ հաշիւ կը պահանջէր: Օր մը Նիկողոսը բարկացաւ եւ «եթէ ուրիշ անգամ ալ գլուխ ցաւցնես, ըրածներդ տնօրէնին պիտի ըսենք», ըսաւ: Մարդը ի՞նչ ըրած ուներ չեմ գիտեր, բայց անկէ ետք սկսաւ մեր հետ շատ աւելի լաւ վարուիլ:

Պաղպաղակի ընկերութեան պաշտօնեան ամէն անգամ որ գար, մեզի ձրի (պախշիշ) պաղպաղակ կու տար: «Ասիկա ձեզի համար է, անուշ ըլլայ» ըսելով

մեզ շատ գոհ կը պահէր: Մենք այդ պաղպաղակներէն բաժին կը հանէինք դրամ չունեցող պզտիկ տղոց, մեր գործերը տեսնող եւ մեր «պաշտպանութիւնը վայելող» տղոց եւ մնացածն ալ՝ մեզի եւ մեր ընկերներուն: Այս գիշերապահ հալէպցի «մարդուկ»ը՝ «դուք իրաւունք չունիք այդ պաղպաղակները ձեր ուզածին պէս կարգադրելու», ըսաւ օր մը: Ալ համբերութիւնս հատած էր: «Հոս նայէ», ըսի, «եթէ այսպէս շարունակես հոգաբարձութեան պիտի բողոքեմ որ դուն անիրաւօրէն կուգես կոր կրպակէն օգտուիլ, եւ գիտես որ վերջդ լաւ չըլլար»: Նոյն գիշերը, ո՞վ, չեմ գիտեր, իր անկողինին մէջ ջուր լեցուցած էր ... :

Այդ վերջին անգամն էր որ հալէպցին կրպակին հարցերուն եւ հաշիւներուն միջամուխ եղաւ:

Հայկ Թագթագեան

Մանչերու շէնքին վարի դրան առջեւ՝ ճաշարանին մօտ, պահակ մը բերած էին որ գիշերները հոն պէտք էր նստէր որպէսզի տղաքը չփախչէին ... : Խեղճ մարդը այնքան բարի էր, որ երբ խնդրէինք, ինք դուռը կը բանար եւ որոշեալ ժամուն ալ ներս կընդունէր մեզ ... :

Ընդհանրապէս ժամը 11-ի ատենները Թագթագեանին քունը կը տանէր եւ մինչեւ առտու, աթոռին վրայ կը քնանար: Շատ լաւ գործ էր: Ատալեանին գործէն աւելի ծանր ... :

Օր մը ճաշը սփակեթթի էր: Նախապէս, Թագթագեանը ճաշարանապետէն կը խնդրէ որ այդ սփակեթթիէն իրեն ալ քիչ մը պահէ ընթրիքի համար: Ճաշարանապետն ալ «թէնճերէ» (կաթսայ) մը կը վերցնէ, հաւանաբար 2-3 աշակերտի բաժինի չափ: Թագթագեանը գիշերը կու գայ, կը տաքցնէ սփակեթթին, եւ որովհետեւ շատ անօթի է, ամէնը կուտէ: «Օ՛խ» կըսէ, «այսօր կուշտ ու կուռ սփակեթթին կերայ, ասանկ համով սփակեթթի չէի կերած կեանքիս մէջ»:

Յաջորդ օրը Թագթագեանը գործի չեկաւ: Իմացանք որ գիշերը քունին մէջ մահացած է: «Կուշտ ու կուռ» կերած սփակեթթիէն ... :

Հայկ Լեփեճեան

Երբ Քուէյթէն Կիպրոս վերադարձանք (1971), իմացանք որ մանչերու բաժնի գիշերապահը Հայկ Լեփեճեան անունով շատ գէր տղայ մըն է (300 – 350 փաունտ): Շատ ընկերային, բարի սիրտով տղայ մը, որ իր մարմնին ձեւը, կշիռքն ու ճարպերը պահելու համար ճիգ չէր խնայեր դպրոցէն իրեն վիճակուած ճաշաբաժնին (նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք), գոնէ երկու անգամը ուտելով: Բնականաբար, երբ ՀԲԸՄիութեան ակումբը կերթար (շաբաթը միայն հինգ օր, թուղթ կամ «սքէմպիլ» խաղալու), հոն ալ քեպապ մը կամ ճամբան աղուոր սենտուիչ մըն ալ քանի մը պատառով ստամոքս կը դրկէր:

Հայկը իր պաշտօնին «գիշերապահ» անունը չէր սիրեր: «Ես «գիշերային հերթապահ»ն եմ» կ'ըսէր: Ինք պէտք էր ժամը 7:30-ին ննջարան ըլլար եւ միայն առաւօտեան ժամը 8:00-ին ննջարանէն վար իջնէր, երբ աշակերտները իրենց գործը վերջացուցած ըլլային եւ դասարանները բաժնուած: Բնականաբար գիշերները պէտք էր հսկեր, նայեր որ տղաքը դպրոցէն փախած չըլլային, մեծ տղաքը ժամը 11:00-ին ննջարան ելլէին, կարգապահ մնային, առտու ժամուն արթննային, անկողիները շտկէին եւ ժամը 7:00-ին երկրորդ յարկ իջնէին աղօթքի եւ նախաճաշի:

Հայկը երեկոյեան ժամը 7:00-ի ատենները քաղաքէն մոթորսիքլէթով կու գար (Բարեգործականի ակումբէն), կ'ընթրէր եւ կամաց – կամաց ննջարան կը բարձրանար: Հակառակ որ իր պաշտօնին մէջ կար ննջարան մնալ հսկողութեան համար, ժամը 8:00-ի ատենները վար կ'իջնէր եւ դիւանին դիմացի հերթապահին սենեակը կը նստէր ու տղոց հետ ճատրակ կը խաղար:

Ժամանակ մը ետք, ժամը 7:30-ին, վերի կարգերէն աշակերտ մը ննջարան կը դրկէր որպէսզի տղոց վրայ հսկեր, մինչ ինք հերթապահին սենեակին մէջ իր ճատրակի խաղերուն կը սկսէր: 1973-էն ետք, երբ Հայաստանէն «դոցենտ մարզիչներ» սկսան գալ, Հայկը այդ մարզիչներէն Վարուժան Մինասեանին հետ ճատրակ պէտք էր խաղար եւ Մինասեանին քիչ մը հինցած կատակներուն եւ անեկտոտներուն համար խնդար:

Քանի մը անգամ յիշեցուցի Հայկին որ ինք ժամը 7:30-ին ննջարան պետք է ելլէ եւ հոն մնայ: «Ես տղաքը դրկած եմ եւ ամէն ինչ կարգին է», կըլլար իր պատասխանը: Տնօրէնուհին եւ հոգաբարձուները չկրցան Հայկին հասկնել որ ինք ստիպուած է իր պարտականութիւնները կատարել, որպէսզի կարենայ իր պաշտօնին վրայ մնալ: Անգամ մը զինք պաշտօնէն ալ ազատեցին եւ քանի մը օր ժամանակ տուին որ դուրս ելլէ Հաստատութենէն: Բազմաթիւ անձերու հետ խօսելով, եւ ոմանց միջնորդութեամբ, յաջողեցաւ համոզել հոգաբարձուները որ զինք ետ պաշտօնի կոչեն:

Քանի մը տարի եւս այդպէս հանգիստ ապրելէն ետք, ըսին որ Պէրուր վերադարձած է: Թէ ի՞նչ եղաւ Հայկին ճակատագիրը Պէրուրի մէջ, չեմ գիտեր:

Օր. Հոփսիմէ Յովհաննէսեան

Մօտ տասնհինգ տարի ճանչցած եմ Օր. Հոփսիմէն, բայց մէկ անգամ իր ժպտիլը չեմ տեսած:

«Ճերմակեղէնի օրհորդ»ն էր ան: Հազիւ Մելգոնեան հասած եւ ննջարանին մէջ անկողինդ ու պահարանդ կարգադրած, տղաքը կըսէին. «Ճերմակեղէններդ առ եւ Օր. Հոփսիմէին տար որ թիւ տայ քեզի»:

Մելգոնեանի մէջ ամէն աշակերտ թիւ ուներ: Իմս՝ 140 էր: Որպէսզի ճերմակեղէնները չխառնուէին, աշակերտներուն թիւեր կու տային, եւ այդ գործին մեծ պատասխանատուն՝ Օր. Հոփսիմէն էր: Օր. Հոփսիմ... մարգադաշտին յարակից ուսուցիչներու շէնքին տակը, խոշոր սենեակ մը կար որ «Ճերմակեղէնի օրհորդ»ին ամբոցն էր: Ամբոց ըսի, որովհետեւ տասնամեակներով հոն «պատսպարուած եւ պաշտպանուած» էր դուրսի սեւազգեստ թէ այլ «ասպետ»ներէն ... : Իր իշխանուհիի գահը հոն էր եւ վա՛յ անոր որ կը համարձակէր իրեն դիտողութիւն կամ գանգատ ներկայացնել: Ծուռ-ծուռ կը նայէր, թունաւոր ակնարկ մը կը նետէր վրադ եւ իր զիլ ձայնովը՝ «ի՞նչ անանկ կը գանգատիս կոր, հոս մամայիդ տու՞նն է», ըսելով կը յանդիմանէր քեզ: Այս գիտնալով, քանի մը տղաք, զինք բարկացնելու համար միշտ գանգատներ կը ներկայացնէին. «վարտիկս լաւ չեւ ծալլած», կամ «ինչու՞ ուրիշին շապիկը իմ տուփիս մէջ դրեր ես», կամ «ու՞ր է իմ կապոյտ շապիկս»,

եւայլն: Ամէնուն համար ալ յարմար պատասխան մը ունէր, միշտ դիտողութեամբ համեմուած եւ ... «արդարացի»:

Տակաւին առաջին ամիսներն էր Մելգոնեանէն ներս, երբ օր մը սխալմամբ «Տիկին Հոփսիմէ» կանչեցի զինք: «Օօ, իմ ուրտեղս տիկին է, ի՞նչ է ինծի տիկին կը կանչես կոր, գնա մամայիդ տիկին կանչէ», ըսելով ծանր դիտողութիւն ըրաւ ինծի: Նշմարեցի որ շուրջի տղաքը քահ-քահ կը խնդային: Վստահաբար առաջինը չէի որ իր տեսքէն՝ իր տարիքը ենթադրելով, «տիկին» կանչած էի զինք:

Իմ աշակերտութեանս օրերուն, վստահաբար յիսուն տարիքին բարեւ տուած էր: Մելգոնեանի որբանոցի օրերէն Հաստատութիւն ընդունուած էր իր քրոջ հետ եւ հոն ալ մնացած: Եթէ չեմ սխալիր, քանի մը տարի հայկական նախակրթարանին մէջ որպէս ուսուցչուհի պաշտօնավարած ալ էր եւ ապա Մելգոնեան եկած, իր այդ «շատ պատասխանատու, բարձր պաշտօնին» վրայ մնալու ... ցլեանս: Կեանքը երբեք չէր ժպտած այս Օրիորդին վրայ: Որբութեան ծանր օրերէն ետք, հազիւ օրապահիկը կրցած էր շահիլ եւ իր քրոջ՝ Օր. Հերմինէին հետ (գէր քոյրը), սենեակի մը մէջ ծուարած, իրենց գոյութիւնը քաշքշած էին: «Գէր քոյր»ը, շատ դաժան եղած է իր հանդէպ:

Երբ Մելգոնեանի մէջ կը պաշտօնավարէի, գրեթէ դրացիներ էինք եւ երբեմն մեզի կու գար սուրճ մը խմելու: Կը պատմէր որ «քանի՛ քանի տղաք» իր ձեռքը խնդրած էին, բայց քոյրը արգելք եղած էր: «Տունը մնացած» ըլլալու ցաւը իրեն համար ամենօրեայ տառապանք եղած էր: Եւ հետեւաբար, քանի որ իր քոյրը չէր կրնար պատժել, իր բարկութիւնը աշակերտներէն կ'առնէր: Ոչինչ:

Որբութեան անապահով օրերը երբեք չէր կրցած մոռնալ Օր. Հոփսիմէն: Եւ անոր համար ալ չափազանց խնայողութեամբ կը ծախսէր էր դրամը, եթէ երբեք ծախսէր ալ: «Եթէ ինծի գործես հանեն, ի՞նչ պիտի ընեմ ես» էր իր պատճառաբանութիւնը: Սակայն մարդ պիտի չմտածէր զինք գործէն արձակել: Մելգոնեանի ամենահին պաշտօնեան, կամ բնակիչն էր հաւանաբար: Ո՞վ պիտի կարենար փոխարինել զինք, մանաւանդ իրեն վճարուած խեղճ ու կրակ ամսականով: Երբ անգամ մը հոգաբարձուներէն մէկուն հետ Օր. Հոփսիմէին վճարումին մասին կը խօսէինք, «տակաւին ի՞նչ կուզէ, ձրի տուն ունի, օրական երեք անգամ ճաշ կը մատակարարուի իրեն, ջուրի, էլեքտրականութեան

համար չի վճարեր, վրայէն ալ ամսական կ'առնէ, ըրած գործը ի՞նչ է որ ... » եղաւ այդ հոգաբարձուին պատասխանը:

Է՛, եթէ անտէր ըլլաս, ասկէ լաւ ճակատագիր չես ունենար:

Ամառ մը, մօտ երեք ամիս, երբ Մելգոնեանի խոհանոցը գոց կ'ըլլար, Օր. Հռիփսիմէն սուրճի գաւաթի մը վրայ սկսաւ գանգատիլ որ շուկային մէջ ապրանքները շատ սղած են: Զարմացանք: Օր. Հռիփսիմէն ե՛րբ շուկայ գացած է, որ մենք տեղեակ չէինք, ինչու՞ յունական թերթերը չգրեցին այդ մասին, կամ ինչու՞ կիպրական հեռատեսիլէն զինք ցոյց չտուին շուկան պտտած ժամանակ: Իմացանք որ ամբողջ ամրան ընթացքին 9 (ինը) կիպրական ոսկի ծախսած է սնունդին համար միայն (ամսական՝ 3 ոսկի): «Իգոնոմութեան» դասախօս կրնար ըլլալ Կիպրոսի որեւէ համալսարանին մէջ ... : Երբ հարցուցինք որ ամբողջ ամրան ընթացքին ի՞նչ կերած է՝ « ձմերուկով պանիր եւ երբեմն ալ մածուն սխտորով՝ դդում » եղաւ իր պատասխանը:

Երբեմն երբ ինքնաշարժ մտնէի կամ տուն գալի եւ ինքնաշարժս կամ տունը սխտոր հոտէր, Ալիսին կը հարցնէի որ «Օր. Հռիփսիմէ՛ն հոս էր»: Ալիսը կը սկսէր խնդալ ... :

Կըսեն որ օձերը սխտորի հոտէն կը հեռանան: Մենք վստահ էինք որ մեր տան շրջակայքին օձ չէր մօտենար, քանի որ Օր. Հռիփսիմէին տունը մեր տան մօտն էր ... :

Մելգոնեանի փակումէն քիչ առաջ, տարիքի բերումով Օր. Հռիփսիմէն իր հրաժարականը ներկայացուցած է հոգաբարձութեան: Հոգաբարձութիւնն ալ, ստիպուած ընդունած է, բայց մտածած են որ օրիորդը թող մնայ իր բնակարանին մէջ: Եթէ որեւէ մէկուն դրամ առաջարկէին այդ խոնարհ բնակարանին մէջ բնակելու, անտուն գաղթականներն անգամ շատ հաւանաբար մերժէին:

Օր. Հռիփսիմէն, տասնամեակներու իր խնայողութեամբ, Մելգոնեանի դիմացի Ագրոբոլիս շրջանէն, Վարդան Թաշճեանի բնակած շէնքէն յարկաբաժին մը գնած էր, ամբողջութեամբ կանխիկ վճարելով: Վերջապէս, իր կեանքի

մայրամուտի վերջին հանգրուանին, տունի նմանող բնակարանի մը մէջ բնակեցաւ իւն ղճ որբուհին:

Շնորհակալութիւն Մելգոնեանի բարի պաշտօնեաներուն որոնք մեր հետ կը վարուէին որպէս մեր հօրեղբայրները կամ մօրաքոյրերը: Իրենք ալ իրենց մեծ բաժինը ունեցան Մելգոնեանը այդքան ջերմ եւ մտերմիկ միջավայրի մը վերածելու: